

Sannhet og forsoning

- grunnlag for et oppgjør med fornorskingspolitikk og urett mot samer, kvener/norskfinner og skogfinner

Anne Julie Semb

Forsoning gjennom kunnskap, 31.10.23

Kommisjonen/kommišuvdna/kommisjuuni

- Kommisjonsleder og 11 kommisjonsmedlemmer
- Oppnevnt av Stortinget
- Tredelt mandat:
  - historisk kartlegging
  - å undersøke virkningene av forsoningspolitikken
  - å foreslå tiltak for videre forsoning
- Sekretariat med fem medarbeidere

Kommisjonens rapport

Del I

Grunnlaget for kommisjonens arbeid

Del II

Historisk kartlegging – fra
fornorskingspolitikk til kulturelt
mangfold

Del III

I skyggen av fornorskingen
– konsekvenser av
fornorskingspolitikk og urett

Del IV

Forsoning

Viktige avklaringer

- Etnisitet
- Fornorskingspolitikk versus fornorsking
- Urett
- Forsoning:
  - gjensidig prosess og tilstand
  - ulike nivåer
  - språkets betydning
  - kan ikke vedtas
  - forsoning versus tilgivelse

Hva kjennetegner et forsonet samfunn?

- Felles solid kunnskapsgrunnlag
- Erkjennelse av at det har blitt begått urett
- Språklig, kulturell og identitetsmessig likeverd
- Høy grad av tillit
- Enkeltindivider leve godt med fortid og se for seg en fremtid med et godt liv
- Tiltakene legge grunnlaget for forsoning

Fornorskingspolitikken utformes (1851-1900)

- Finnefondet etablert i 1851
- I begynnelsen særlig rettet mot samene i "Overgangsdistriktene"
- Friplassordning ved lærerutdanningen i Tromsø
- Bortsetting av samiske barn i Rørostraktene 1860-1883
- Skoleinstruks 1880: Norsk som undervisningsspråk, kvensk og samisk som hjelpespråk
- Wexelsenplakaten 1898 skjerpet kravet
- Instruks 1899 om at kirken ikke skulle forhindre fornorskingen

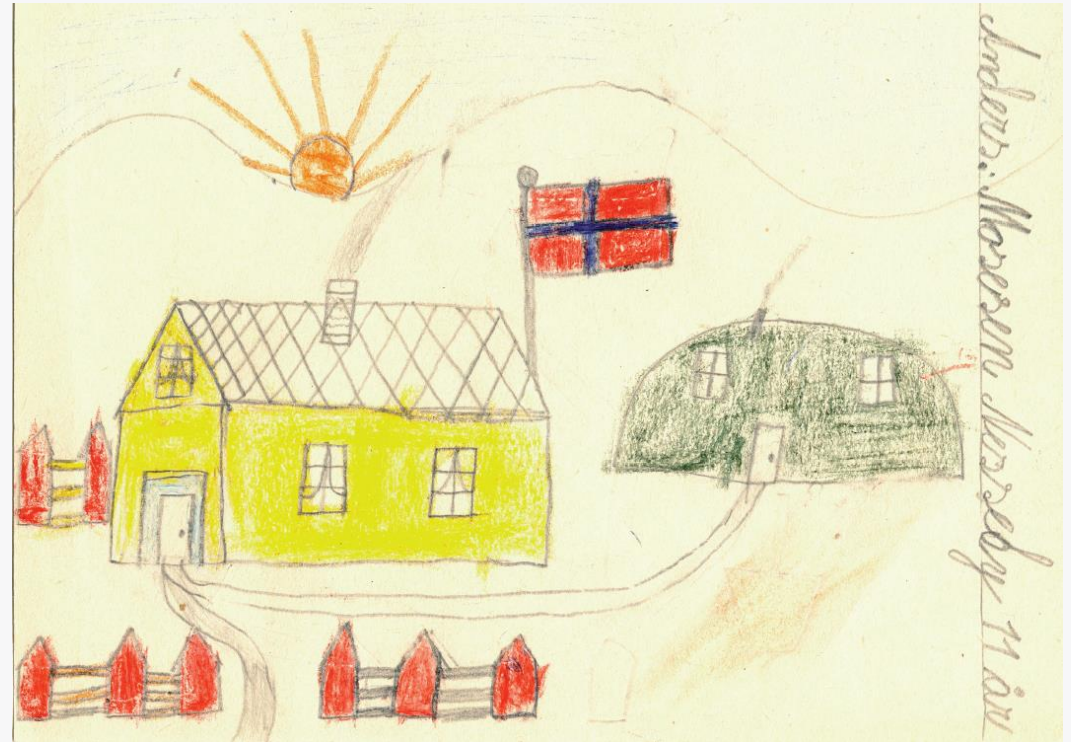
Fornorskingspolitikken fester grepet (1900-1940)

- Eksisterende tiltak intensivert, nye tiltak introdusert
- Ikke lenger særlig rettet mot skolen (og kirken)
- Jordsalgslov 1902
- Bureising redskap for å styrke det norske nærværet i "de utsatte grenseområdene"
- Etter rundt 1910 utfordret ikke lenger biskopene fornorskingspolitikken
- Overvåking av kvener i grenseområdene
- Kvensk fjernet som hjelpespråk i 1936

Brytningstid (1940-1963)

- Krigshandlinger, evakuering og gjenreising
- Enhetstanke og fattigdomsbekjempelse
- Samisk politisk organisering: NRL (1947) og Oslo sameforening (1948)
- Landsdekkende i 1950
- Samekomiteen av 1956 bred gjennomgang av fornorskingspolitikken rettet mot samene
- Innstillingen behandlet av Stortinget i 1963
- Fornorskingspolitikken rettet mot samer opphørte formelt
- Minoritetspolitisk passivitet overfor kvener og skogfinner
- Overvåking av kvener

En ny tid. Barnetegning med hus og gamle tegnet av Anders Mosenes, Nesseby. Norges arktiske universitetsmuseum.

Mot en ny urfolks- og minoritetspolitikk (1963-2010)

- Alta-saken
- SRU og SKU (1980)
- SRU første delinnstilling i 1984
- Sameloven (1987)
- Grunnlovsbestemmelse (1988)
- Sametinget (1989)
- Norsk ratifisering av ILO169 i 1990
- Europarådets rammekonvensjon 1999 – «nasjonale minoriteter»
- Folkeretten som motor og brekkstang

Etter at Europarådets konvensjon kom, en del snudde med den. For da oppdaget vi plutselig at vi hadde noen rettigheter, vi også. [...] og fylket, der var det også ganske stor motstand, for det. Vi fikk beskjed om at vi skulle ikke ta opp det med et skogfinsk museum. Nei, det var ikke noe tema i det hele tatt. Men vi gjorde det allikevel, og da ble vi selvsagt ikke noe særlig populære. [...] Jeg synes dette er en form for diskriminering, i høyeste grad, fordi du stadig får kjepper i hjulene, du mister motet.

SFKOMM 2021/4132-2 Rolf Rønning.

Del 3: Virkninger av fornorskingspolitikken

- Datagrunnlaget ofte spinkelt
- Språktap
- Utdanning
- Helse
- Kirkeliv
- Personnavn og stedsnavn
- Øvrige befolkningens kunnskaper

Forslag til tiltak for videre forsoning

FEM PILARER

- Kunnskap og formidling
- Språk
- Kultur
- Forebygging av konflikter
- Implementering av regelverk

Potensiale for nordisk samarbeid

Forsoning krever et møte der dialogen kan finne sted, ikke en enveis forestilling der jeg nok en gang står som en skadeskutt fugleunge og beretter om tap, språkløshet og livet i offerrollen – «den sårbare fortellingen».

SFKOMM 2022/2495-41.

Min drøm er at barna mine skal være trygge på det de er og være stolte av det de er. Stolte over å ha en kulturarv, at de kan et språk og at de får bruke det.

SFKOMM 2020/212-45.

Kunnskap og formidling

- Nasjonalt kompetansesenter om fornorskingspolitikk og urett etter modell fra HL-senteret
- Styrke undervisningen om fornorskingspolitikken, urfolk og nasjonale minoriteter på alle nivåer
- Utvikle tiltak i lys av øvrige nordiske kommisjoners funn

Når [kommunen] lyste ut stilling, så spurte de heller ikke etter kompetanse i kvensk. Og der er det veldig liten kunnskap [hos de som jobber i skoleadministrasjonen]. For eksempel at man kan velge å ha kvensk, det var de ukjente med. Det er veldig dårlig informasjon om muligheten til å velge både kvensk og samisk i skolen, når ungene starter.

SFKOMM 2020/212-70

Kunnskapsløsheten er den største trusselen for samfunnet. Mitt ønske er at kommisjonen vekker det norske samfunnet.

SFKOMM 2020/212-37

Språk

- Gjennomgående språkopplæring fra barnehage til voksenopplæring
- Satsing på og synliggjøring av samiske og kvensk språk
- Grenseoverskridende språksamarbeid
- Handlingsplan for kvensk språk
- Strategi for å oppnå språklig likeverd for samiske språk

Jeg håper at kommisjonsarbeidet vil bidra til at man ser at nå vokser det opp en generasjon unge voksne og barn og ungdom som veldig gjerne ønsker å ta tilbake språket og kulturen. Da må man ha ressurser på plass for dem spesielt, og støtte opp om det. Det tror jeg er veldig viktig.

SFKOMM 2020/212-42

Språkopplæringen på skolen og tilbudene har alltid vært fryktelig dårlig. Jeg hadde tilbud om samisk i 2 år på skolen på barneskolen, og så ble det bare borte fordi at det ble vanskelig. Da kunne plutselig kunne de ikke tilby det. Det var ikke lærere, og man måtte liksom å måtte søke masse sånn ekstraordinære greier. Og det er klart at mine foreldre orker ikke det når det ble en hel sånn kamp de måtte ta opp.

SFKOMM 2022/2497-21

Kultur

- Omfattende, nasjonal satsing på kultur
- Styrke de økonomiske rammene for kulturnæringer- og institusjoner
- Samarbeid mellom nasjonale og gruppenes institusjoner
- Grenseoverskridende kultursamarbeid

Jeg tenker jo på den respekten for at man har ulike tradisjoner, ulike kulturer innenfor samme landegrense er jo noe som jeg tror blir veldig viktig for fremtiden i Norge [...]

SFKOMM 2020/215-29

Noen sørget for å skrive ned finske stedsnavn, for eksempel. For de har alltid vært borte, eller, de var i ferd med å bli det. Men i de senere år så har vi fått inn en del skogfinske navn på kartet. Riktignok med annen type skrift, med annen farge på skriften, men det er helt i orden, det. For det er jo også kulturminner, i høyeste grad.

SFKOMM 2021/4132-2

Forebygging av konflikter

- Motvirke hat og diskriminering
- Permanent rådgivende organ for nasjonale minoriteter
- Kartlegging av eiendoms- og bruksrettigheter
- SRU II og Kystfiskeutvalget
- Gjennomgang av reindriften arealsituasjon

Jeg hadde akkurat vært på konfirmasjon, og hadde på meg det fineste jeg har, kofte, og skulle kjøpe mat. Og så kom det to unge gutter, som ropte samédjevel etter meg.

SFKOMM 2019/1815-5

Det var et rettighetsutvalg som hadde sett på de fiskerettighetene i Finnmark. De hadde gode forslag. Og hvis man hadde løftet det opp og jobbet videre med det, så tror jeg det hadde vært et veldig viktig skritt. Og jeg tror at disse rettighetene, det var ingen etniske rettigheter. Det var til alle de folkene som bodde ved kysten. Uansett om du var same eller kven. Jeg tror at det hadde vært en god vei å gå.

SFKOMM 2020/212-53

Implementering av regelverk

- Gjennomgang av manglende implementering av vedtak
- Styrke opplæringen for offentlig ansatte
- Tilby flere studenter undervisning om urfolk og nasjonale minoriteter

Hvordan i alle dager skal det offentlige i det hele tatt bygge tillit for den samiske befolkningen som har opplevd tillitsbrudd så mange ganger?

SFKOMM 2022/2495-27

Kunnskapsnivået i Norge er generelt veldig lavt, når det gjelder samisk kultur. Også dagens samiske kultur, hva er det i dag. Hva vil det å si å være same i dag. Det skjer ting, men det burde vært mye mer. Spesielt den norske delen av Norge burde lært mye mer om det her.

SFKOMM 2022/2497-19

